

МІЖНАРОДНІ ВИБОРЧІ СТАНДАРТИ ЯК ОСНОВА СУЧАСНИХ ПРИНЦИПІВ ВИБОРЧОГО ПРАВА

Вступ. Міжнародно-правові стандарти є сучасним явищем, яким насичені всі правові системи в умовах глобалізації та міждержавної інтеграції. У статті проаналізовано різноманітні підходи до розуміння міжнародних правових стандартів як цінностей, принципів, юридичних зобов'язань, критеріїв, взірців, певних нормативних вимог, власне правових норм, елементів процедури, зумовлені надзвичайно широким обсягом масиву міжнародних стандартів, які мають різну правову природу і, як наслідок, різний змістовний вияв щодо способу регулювання суспільних відносин.

Методи. У статті використано методи дослідження міжнародних стандартів як джерел міжнародного права, які є частиною законодавства різних держав, а саме діалектичний і прагматичний, а також методи порівняння досвіду застосування міжнародних стандартів і аналізу шляхів їх удосконалення та законодавства України.

Результати. Проаналізовано сучасні підходи до класифікації міжнародних стандартів. Згідно з класифікацією, міжнародні виборчі стандарти за юридичною силою поділяються на зобов'язальні й незобов'язальні. До зобов'язальних належать договірні, тобто ті, які закріплені в міжнародно-правових угодах різного поширення і значення. Досліджено основні джерела міжнародних виборчих стандартів. Особливу увагу приділено практиці Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) і тому факту, що ЄСПЛ у справі Х проти Сполученого Королівства наголосив на важливості дотримання принципу вільних виборів і таємного голосування. Зазначено необхідність проведення виборів із розумною періодичністю. Зауважено, що у практиці ЄСПЛ поширення набув також принцип загального виборчого права. При цьому, оскільки ст. 3 Протоколу № 1 містить принцип рівного ставлення до всіх громадян у реалізації ними свого права голосу, то вона не передбачає того, що всі голоси повинні обов'язково мати однакову вагу для результатів виборів. Окрему увагу приділено закріпленню в законодавстві України міжнародних виборчих стандартів. Проаналізовано імплементацію міжнародних стандартів у виборче право. Досліджено терміни "трансформація", "рецепція" і "відсилання".

Висновки. Удосконалення чинного виборчого законодавства шляхом імплементації актів міжнародного права є одним із напрямів виконання Угоди про асоціацію України та ЄС. Важливе значення для формування та розвитку вітчизняного виборчого права мають міжнародні виборчі стандарти як принципи та засади, що сформувались під впливом глобалізаційних процесів зближення законодавства різних держав у сфері гарантування активних і пасивних прав громадян таких держав.

Ключові слова: виборчі стандарти, виборчі права, вибори, виборче право, міжнародні стандарти, ЄСПЛ.

Вступ

Міжнародно-правові стандарти – явище відносно нове, а тому наукова дискусія стосовно їхньої природи, місця в системі міжнародного права й національних системах права наразі набирає обертів. Поряд з уже традиційними й достатньо розробленими міжнародними правовими стандартами у сфері прав людини як певне їх продовження, що у своїй основі має природні (конституційні) права людини, загальні засади формування та функціонування держави й громадянського суспільства, у науковій юридичній думці почалось виокремлення міжнародних правових виборчих стандартів. Останні входять до обсягу загального поняття міжнародних стандартів і відображають вплив міжнародно-правового регулювання на виборче право як підгалузь конституційного права.

Методи

У статті використано методи дослідження міжнародних стандартів як джерел міжнародного права, які є частиною законодавства різних держав, а саме діалектичний і прагматичний, а також методи порівняння досвіду застосування міжнародних стандартів і аналізу шляхів їх удосконалення та законодавства України.

Актуальність дослідження правового розуміння міжнародних стандартів, зокрема виборчих, набуває нового змісту після прийняття Виборчого кодексу України, який систематизував виборче законодавство за окремими книгами: вибори Президента, вибори парламенту та вибори до місцевих органів самоврядування. При цьому за новим кодексом пройшли лише місцеві вибори, однак уже є багато дискусій щодо необхідних змін стосовно виборів Президента й народних депутатів України.

Результати

Загальні засади розуміння міжнародних правових стандартів. На думку Ю. Б. Ключковського, різноманітні підходи до розуміння міжнародних правових стандартів як цінностей, принципів, юридичних зобов'язань, критеріїв, взірців, певних нормативних вимог, власне правових норм, елементів процедури, зумовлені надзвичайно широким обсягом масиву міжнародних стандартів, які мають різну правову природу і, як наслідок, різний змістовний вияв щодо способу регулювання суспільних відносин (Ключковський, 2018, с. 87–88).

Слід зазначити, що попри те, що термін "міжнародні правові виборчі стандарти" є певною мірою найпоширенішим у вітчизняній юридичній літературі для позначення певних загальних, розміщених у міжнародно-правових актах і актах "м'якого" права, принципів організації підготовки та проведення виборів як способу народного волевиявлення, у наукових колах на позначення цього поняття використовують також інші терміни, як-от "стандарти виборчого процесу" (Бакумов, 2012), "стандарти демократичних виборів" (Богашева, & Ключковський, 2012), "стандарти в галузі вільних виборів" (Європейські стандарти..., 2002).

У свою чергу, Є. О. Луژیкова під "міжнародним виборчим стандартом" крізь призму науки державного управління розуміє комплекс синтетично створених стандартів внутрішньодержавного управління, що стосується всієї сукупності соціальних відносин із погляду ефективної реалізації права на демократію (Луژیкова, 2018).

Тлумачний словник української мови визначає слово "стандарт" як єдину типову форму організації, проведення, здійснення чого-небудь, мірило чого-небудь (Словник..., 1978). На підставі такого розуміння значення

терміна "стандарт" під міжнародними виборчими стандартами слід розуміти рекомендовану (проголошену) міжнародною організацією, об'єднанням держав як зразкову (типову) форму організації та проведення виборів і реалізації суб'єктивного виборчого права особи.

Наприклад, О. Тодика під міжнародними виборчими стандартами розуміє міжнародні стандарти прав людини, що стосуються вільних і справедливих виборів (Тодика, 2004, с. 315). Стешенки також у своїх працях наголошують, що міжнародні виборчі стандарти – це сукупність норм у галузі прав людини, спрямованих на забезпечення вільних, справедливих виборів (Стешенко, Т., & Стешенко, Л., 2015, с. 32–42).

З позицією вчених стосовно віднесення міжнародних виборчих стандартів до стандартів прав людини попри наявний певний зв'язок між зазначеними правовими категоріями важко погодитись, оскільки перше не охоплюється змістом другого, а виходить за його межі. Хоча, звісно, що формулювання перших міжнародних виборчих стандартів у актах міжнародного права, які присвячені правам людини – Загальній декларації прав людини 1948 року, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 року, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 1950 року, – дає певні підстави для віднесення їх до стандартів у сфері прав людини.

Водночас слід зазначити, що вибори – це не тільки й не стільки реалізація суб'єктивних прав й свобод особи. Під ними слід розуміти складний суспільно-політичний інститут, що визначає формування органів влади демократичної держави, яке здійснюється, у тому числі (але не виключно), через реалізацію зазначених прав і свобод людини. Вибори є складним політико-правовим інститутом, що включає різноманітні сфери життєдіяльності суспільства та держави – адміністративний устрій держави, особливості його форми, організації та функціонування окремих органів державної влади й органів місцевого самоврядування.

Отже, віднесення міжнародних виборчих стандартів до сфери стандартів у галузі прав людини є надто вузьким і спрощеним підходом до розуміння зазначеної правової категорії.

Класифікація міжнародних стандартів. Звичайно міжнародні виборчі стандарти розуміють як певну систему принципів (засад), які є взаємопов'язаними, невіддільними й такими, що доповнюють одне одного. Для належного й ефективного аналізу системи міжнародних виборчих стандартів важливу роль відіграє дослідження класифікації таких стандартів і можливих критеріїв їх класифікації.

Серед різноманітних критеріїв, які виділяють вчені при розв'язанні питання про класифікацію міжнародних виборчих стандартів, важливе значення має критерій юридичної сили (обов'язковості).

Згідно з класифікацією, здійсненою авторами посібника "Застосування міжнародних стандартів", міжнародні виборчі стандарти за юридичною силою поділяють на зобов'язальні та незобов'язальні (Застосування міжнародних стандартів, 2013). До зобов'язальних автори посібника відносять договірні стандарти, тобто ті, які закріплені в міжнародно-правових угодах різного поширення та значення – Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод тощо (Рада Європи, 2013). Крім цього, на думку авторів посібника, обов'язковий характер можуть мати й позадоговірні стандарти – норми, які походять від міжнародного

звичаєвого права, є юридично обов'язковими для тих, хто приймає такий звичай (Рада Європи, 2013).

Насамкінець вчені – розробники посібника – виділяють також групу незобов'язальних стандартів, розуміючи під ними норми "м'якого" права, які не мають юридично обов'язкової сили й викладені, наприклад, у Кодексі належної практики у виборчих справах Венеціанської комісії, документі Копенгагенської наради Конференції з людського виміру 1990 року, Наради з безпеки і співробітництва у Європі, Рекомендації ОБСЄ/БДІПЛ "Щодо аналізу законодавчої бази виборів" (2001) тощо (Рада Європи, 2013).

Натомість Ю. Б. Ключковський під обов'язковими стандартами розуміє зобов'язальні стандарти-принципи й переконливі стандарти, які забезпечують спільне розуміння змісту відповідних принципів, тоді як до рекомендаційних стандартів вчений відносить стандарти-практики, спрямовані на зазначення належних зразків реалізації стандартів-принципів у законодавчій і правозастосовній внутрішньодержавній діяльності (Ключковський, 2018, с. 111).

Основні джерела міжнародних виборчих стандартів

1. До міжнародних виборчих стандартів, що мають обов'язковий (зобов'язальний) характер, слід віднести, зокрема, принципи, закріплені у ст. 21 Загальної декларації прав людини 1948 року: "воля має виявлятися у *періодичних виборах*, які мають провадитись при *загальному й рівному виборчому праві шляхом таємного голосування* або ж через інші рівнозначні форми, що забезпечують *свободу голосування*" (ООН, 1098). У зазначеному міжнародному документі виділено такі обов'язкові стандарти, як-от: а) загальне виборче право; б) рівне виборче право; в) таємне голосування; г) вільні вибори; ґ) періодичні вибори; д) чесні вибори.

2) Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року у ст. 25 практично повністю відтворює зміст попереднього аналізованого міжнародного акту, проголошуючи право кожного громадянина "голосувати й бути обраним на *справжніх періодичних виборах*, які проводяться на основі *загального й рівного виборчого права при таємному голосуванні* й забезпечують *свободу волевиявлення виборців*" (ООН, 1966).

3) Так само Протокол № 1 до Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод у ст. 3 проголошує право кожного на вільні вибори, розуміючи під ним зобов'язання держав-учасниць "проводити *вільні вибори з розумною періодичністю шляхом таємного голосування* в умовах, які забезпечують *вільне вираження думки народу* у виборі законодавчого органу" (Рада Європи, 1952).

4) Слід також згадати про Європейську хартію місцевого самоврядування, що була ратифікована Україною 15.07.1997. У хартії зазначено, що члени місцевих зборів і рад "вільно обираються таємним голосуванням на основі прямого, рівного, загального виборчого права" (ОБСЄ, 1985).

5) Щодо практики ЄСПЛ, яка відповідно до ст. 17 Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" є джерелом права (ВРУ, 2004), як такої, у якій закріплені певні зобов'язальні виборчі стандарти, слід зазначити про таке.

У своїй практиці ЄСПЛ неодноразово звертався до теми та проблем виборів, виборчих систем тощо в контексті обмеження прав людини.

ЄСПЛ у справі Х проти Сполученого Королівства наголосив на важливості дотримання принципу вільних виборів

і таємного голосування, а також зазначив про необхідність їх проведення з розумною періодичністю (Х. v. ...).

Стосовно питання періодичності виборів ЄСПЛ зазначає, що "питання про те, чи проводяться вибори з розумним інтервалом, має визначатися відповідно до мети парламентських виборів. Ця мета полягає у забезпеченні того, щоб значні зміни в домінуючій громадській думці були відображені в думках представників народу. Парламент повинен загалом мати можливість розробляти та втілювати в життя свої законодавчі ініціативи, включаючи тривалі законодавчі плани. Закороткий проміжок часу між виборами може ускладнити політичне планування для впровадження волі виборців, а завеликий проміжок може призвести до застою політичних груп у парламенті, що може більше не мати нічого спільного з домінуючою волею виборців" (Timke v. Germany).

Також у практиці ЄСПЛ поширення набув принцип загального виборчого права. При цьому, оскільки ст. 3 Протоколу № 1 містить принцип рівного ставлення до всіх громадян у реалізації ними свого права голосу, то вона не передбачає того, що всі голоси мають обов'язково мати однакову вагу з огляду на результати виборів. Отже, ЄСПЛ робить висновок, що жодна виборча система не може виключити так звані "втрачені голоси" (Mathieu...; Partija).

Закріплення в законодавстві України міжнародних виборчих стандартів. Слід зазначити, що у ст. 9 Конституції України закріплено положення, відповідно до якого чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Так само у ст. 19 Закону України "Про міжнародні договори України" передбачено, що чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства (ВРУ, 2004).

Більше того, відповідно до п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду України "Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя" суд не може застосувати закон, який регулює правовідносини, що розглядаються, інакше як міжнародний договір (Пленум ВСУ, 1996).

Таким чином, міжнародні виборчі стандарти, що містяться у міжнародних угодах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства та регламентують виборчі відносини поряд із нормами, закріпленими у національному виборчому законодавстві.

Незважаючи на це, норми зазначених міжнародних угод, які були ратифіковані Україною, а отже, належать до правової системи України, усе одно відображаються у чинних вітчизняних нормативно-правових документах для конкретизації та адаптації таких положень, формування на їх основі відповідного законодавчого базису тощо.

З іншого боку, держава, суспільство й суб'єкти правовідносин не мають дотримуватись, реалізовувати чи використовувати міжнародні стандарти, відображені в актах "м'якого права", оскільки держава не брала на себе відповідних зобов'язань стосовно надання таким нормам необхідної юридичної сили.

Імплементация міжнародних стандартів у виборче право. З огляду на вищесказане важливе значення має аналіз питання імплементации міжнародних стандартів у сфері виборчого права в національне законодавство.

В юридичній літературі стосовно поняття "імплементация" сформувалось доволі чітке й однозначне розу-

міння. Наприклад, П. М. Рабінович зазначає, що імплементация – це напрямок діяльності держави, що набуває вигляду засобів реалізації охорони й захисту прав у певній державі, закріплених і гарантованих міжнародними організаціями й самою державою (Рабінович, 1995, с. 16–23).

Трансформація, на думку вченого, є способом імплементации, який пов'язаний із переробленням тексту міжнародно-правового акту згідно з основами та принципами національної правової системи й подальшим прийняттям на такій основі норм вітчизняного права (Рабінович, 1995, с. 16–23).

Крім цього, Чижмар виділяє також особливу форму імплементации – відсилання: у такому випадку утворена норма прямо або опосередковано відсилає до міжнародних актів, традицій міжнародного права (Чижмар, 2023).

Д. П. Мартиновський у своєму дисертаційному дослідженні виділяє такі форми імплементации: рецепція, інкорпорація, відсилання, трансформація (Мартиновський, 2020, с. 120).

У юридичній літературі сформувалась позиція щодо того, що трансформація як спосіб імплементации використовується за умови, що норми міжнародного договору або неможливо технічно, або недоцільно відображати в тій самій формі чи змісті, як вони закріплені в акті міжнародного права. До того ж трансформацію використовують за необхідності додаткової конкретизації змісту норми міжнародного права у національному праві (Особливості застосування...).

У свою чергу, розмірковуючи над значенням імплементации в правовій системі певної держави, Ю. Б. Ключковський указує, що її кінцевою метою є практичне застосування (дотримання) міжнародно-правових стандартів у певній сфері суспільних відносин (Ключковський, 2018, с. 101).

На думку М. Баймуратова, до процесу імплементации належить правотворча, організаційно-виконавча, правозастосовна та правотлумачна діяльність (Баймуратов, & Алмохаммед, 2016).

Слід погодитись також із позицією Ю. Б. Ключковського стосовно того, що кінцевою метою будь-якої форми імплементации є практичне застосування міжнародних виборчих стандартів у певних правовідносинах усіма їх учасниками (Ключковський, 2018, с. 102).

Також слід зазначити, що вдосконалення чинного виборчого законодавства шляхом імплементации актів міжнародного права є частиною реформи виборчого законодавства, що є одним із напрямів виконання Угоди про асоціацію України та ЄС (ЄС, 2014).

Важливе значення для формування та розвитку вітчизняного виборчого права мають міжнародні виборчі стандарти як принципи й засади, що сформувались під впливом глобалізаційних процесів наближення законодавства різних держав у сфері гарантування активних і пасивних прав громадян таких держав.

Дискусія і висновки

Під міжнародними виборчими стандартами слід розуміти засновані на загальносвітовому, регіональному чи локальному (у межах міжнародної організації) консенсусі принципи (засади), які відображають типову форму організації та проведення виборів, а також втілення та дотримання суб'єктивних прав і свобод людини.

Такі виборчі стандарти закріплені в Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, Європейській хартії місцевого самоврядування і є певними нормами-

деклараціями, зміст яких не розкривається у відповідних актах міжнародного права.

Слід зауважити, що такі стандарти стосуються переважно реалізації суб'єктивних прав учасників виборчого процесу й не містять прямих вимог до порядку й організації самого виборчого процесу.

Важливим складником демократичного ладу суспільства й держави є, у тому числі, забезпечення втілення усіх міжнародних виборчих стандартів у національному законодавстві держави, що реалізується через процес імплементації відповідних норм-принципів міжнародного права, яка може набувати різних форм (законодавча, правозастосовна, практична) і здійснюватися різними способами (рецепція, трансформація, відсилання).

Порівняльний аналіз чинного вітчизняного виборчого законодавства з актами міжнародного права у сфері виборчого права дозволяє вважати, що Україна імплемтувала більшу частину принципів, які закріплені в актах міжнародного права.

Натомість імплементація окремих принципів, відображених у актах "м'якого права", нині ускладнена через збройну агресію РФ¹ проти України, а також необхідність значних фінансових ресурсів для цього.

Список використаних джерел

- Баймуратов, М. О., & Алмохаммед, М. А. (2016). Особливості входу норм міжнародного права в національне конституційне право України. *Вісник Центральної виборчої комісії*, 2(34), 75–85.
- Бакумов, О. С. (2012). *Конституційне право громадян України на участь у виборах і референдумах та проблеми його реалізації* [Автореф. дис. канд. юрид. наук].
- Богашева, Н., & Ключковський, Ю. (2012). Міжнародні стандарти демократичних виборів та законодавство про вибори народних депутатів України. *Вибори та демократія*, 2(32), 29–50.
- Європейська хартія місцевого самоврядування: Хартія від 15.10.1985. Організація по безпеці та співробітництву у Європі. *Офіційний вісник України* (від 03.04.2015), 24/39, 1418/450, ст. 718. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
- Європейські стандарти в галузі вільних виборів. Міністерство юстиції України. (2002). ІнЮре.
- Загальна декларація прав людини: Організація Об'єднаних Націй від 10.12.1948. *Голос України* (від 10.12.2008), 236. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
- Застосування міжнародних стандартів: посібник для національних спостерігачів за виборами. (2013). Рада Європи. <https://rm.coe.int/1680597994>
- Ключковський, Ю. Б. (2018). *Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні: монографія*. Ваіте.
- Луژیкова, Є. О. (2018). *Міжнародні виборчі стандарти формування системи публічного управління в Україні* [дис. канд. наук з держ. упр. Інститут законодавства Верховної Ради України, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка].
- Мартинівський, Д. П. (2020). *Міжнародні правові стандарти в конституційному праві України* [дис. канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.02 "Конституційне право; муніципальне право" (081 "Право"). Національний авіаційний університет].
- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Організація Об'єднаних Націй від 16.12.1966. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
- Особливості застосування норм міжнародного та європейського права. <https://arm.naiu.kiev.ua/books/enforcement/info/lec8.html>.
- Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини. Закон України від 23 лютого 2006 року. № 3477-IV. *Голос України* (від 05.04.2006), 62. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
- Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 9 від 01.11.96. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96#Text>
- Про міжнародні договори України. (2004). Закон України від 29.06.2004. *Відомості Верховної Ради України* (від 10.12.2004), 50, ст. 540. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
- Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Рада Європи від 20.03.1952. (2006). *Офіційний вісник України* (від 23.08.2006), 32, 453, ст. 2372. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text

Рабінович, П. М. (1995). Проблеми юридичного забезпечення прав людини (загальнотеоретичний аспект). *Український часопис прав людини*, 2, 16–23.

Словник української мови. (1978). Т. 9, 644.

Стешенко, Т. В., & Стешенко, Л. С. (2015). Міжнародні виборчі стандарти, їх реалізація у виборчому законодавстві України. *Державне будівництво і місцеве самоврядування*, 29, 32–42.

Тодика, О. (2004). Виборче право України, країн СНД по формуванню парламентів в аспекті міжнародних виборчих стандартів і реалізації народовладдя. *Reformy prawa wyborczego w Polsce i na Ukrainie*. P. Steciuk i J. Buczkowskiego (Red.). Przemysł: Wyższa Szkoła Administracji a Zarządzania, 315, 314–324.

Чижмарь, В. Ю. (2023). *Способи імплементації міжнародних виборчих стандартів в національне законодавство України*. <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/275559/270585>

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Офіційний вісник України* (від 26.09.2014). Т. 1, № 75, с. 83, ст. 2125. <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/275559/270585>

Mathieu-Mohin Clerfayt v. Belgium. <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-57536>

Partija "Jaunie Demokrāti" et Partija "Mūsu Zeme" v. Lettonie. <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-83936>

Timke v. Germany. <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-2308>

X. v. the United Kingdom. <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-73819>

References

- Applying International Standards: A Guide for Domestic Election Observers*. (2013). Council of Europe [in Ukrainian]. <https://rm.coe.int/1680597994>
- Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand. *Official Gazette of Ukraine* (dated 26.09.2014), 75(1), 83, Article 2125. <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/275559/270585>
- Baimuratov, M. O., & Almohammed, M. A. (2016). Features of the entry of international law into the national constitutional law of Ukraine. *Bulletin of the Central Election Commission*, 2(34), 75–85 [in Ukrainian].
- Bakumov, O. S. (2012). *The Constitutional Right of Citizens of Ukraine to Participate in Elections and Referendums and Problems of Its Implementation* [PhD thesis] [in Ukrainian].
- Bogasheva, N., & Kliuchkovskiy, Y. (2012). International standards of democratic elections and legislation on elections of people's deputies of Ukraine. *Elections and Democracy*, 2(32), 29–50 [in Ukrainian].
- Chyzhmar, V. Y. (2023). *Ways to implement international electoral standards in the national legislation of Ukraine* [in Ukrainian]. <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/275559/270585>.
- Dictionary of the Ukrainian Language. (1978). V. 9, 644 [in Ukrainian].
- European Charter of Local Self-Government: Charter of 15.10.1985. Organisation for Security and Cooperation in Europe. *Official Gazette of Ukraine* (03.04.2015), 24/39, 1418/450, p. 718 [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.
- European standards for free elections. Ministry of Justice of Ukraine. (2002). ІнЮре [in Ukrainian].
- Features of the application of international and European law [in Ukrainian]. <https://arm.naiu.kiev.ua/books/enforcement/info/lec8.html>.
- International Covenant on Civil and Political Rights. United Nations, 16.12.1966 [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
- Kliuchkovskiy, Y. B. (2018). *Principles of the electoral law: doctrinal understanding, state and prospects of legislative implementation in Ukraine: monograph*. Vaite [in Ukrainian].
- Luzhykova, E. O. (2018). *International electoral standards for the formation of the public administration system in Ukraine* [PhD thesis in Public Administration, Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine, Taras Shevchenko National University of Kyiv] [in Ukrainian].
- Martynovskiy, D. P. (2020). *International legal standards in the constitutional law of Ukraine* [Candidate of Law degree in speciality 12.00.02 'Constitutional Law; Municipal Law' (081 'Law'). National Aviation University] [in Ukrainian].
- Mathieu-Mohin ta Clerfayt v. Belgium. <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-57536>
- On International Treaties of Ukraine*. (2004). Law of Ukraine of 29.06.2004. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine* (10.12.2004), 50, 540 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
- On the Application of the Constitution of Ukraine in the Administration of Justice*. Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine № 9 of 01.11.96 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96#Text>
- On the Execution of Judgements and Application of the Case Law of the European Court of Human Rights*. Law of Ukraine of 23 February 2006. NO. 3477-IV. *Voice of Ukraine* (05.04.2006), 62 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.

¹ Тут збережена орфографія автора.

Partija "Jaunie Demokrāti" et Partija "Mūsu Zeme" v. Lettonie. <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-83936>

Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms: Council of Europe of 20.03.1952. (2006). *Official Gazette of Ukraine* (23.08.2006), 32, 453, art. 2372 [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text

Rabinovich, P. M. (1995). Problems of legal provision of human rights (general theoretical aspect). *Ukrainian Journal of Human Rights*, 2, 16–23 [in Ukrainian].

Steshenko, T. V., & Steshenko, L. S. (2015). International electoral standards and their implementation in the electoral legislation of Ukraine. *State Building and Local Self-Government*, 29, 32–42 [in Ukrainian].

Timke v. Germany. <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-2308>

Todika, O. (2004). Electoral law of Ukraine and other CIS countries in the formation of parliaments in the aspect of international electoral standards and implementation of democracy. *Reformy prawa wyborczego w Polsce i na Ukrainie*. In P. Steciuk and J. Buczkowskiego (eds.). Przemysł: Wyższa Szkoła Administracji a Zarządzania, 315, 314–324 [in Ukrainian].

Universal Declaration of Human Rights: United Nations, 10.12.1948. *Voice of Ukraine* (10.12.2008), 236 [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

X. v. the UNITED KINGDOM. <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-73819>

Отримано редакцією журналу / Received: 14.03.24

Прорецензовано / Revised: 11.06.24

Схвалено до друку / Accepted: 20.06.24

Viacheslav SHAMRAI, Dsc (Law), Assoc. Prof.

ORCID ID: 0000-0003-1661-0535

e-mail: vvshamrai@knu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

INTERNATIONAL ELECTORAL STANDARDS AS BASIS OF MODERN PRINCIPLES OF RIGHT TO VOTE

Background. *International legal standards are modern phenomenon, with which all legal systems are saturated in the conditions of globalization and interstate integration. When writing the article, methods of researching international standards were used as sources of international law, which were part of the legislation of various states. A method of comparing the experience of applying international standards and a method of analyzing the ways to improve international standards and legislation of Ukraine were also used.*

International standards are characterized in the article. Also, the analysis of various approaches to the understanding of international legal standards as values, principles, legal obligations, criteria, models, certain regulatory requirements, elements of procedure is carried out, due to the extremely wide range of international standards, which really have a different legal nature and, as a result, different content manifestation in terms of the way of regulating social relations. The study of international standards is considered on the basis of Universal declaration of human rights of 1948, The international Covenant on Civil and Political rights dated by year 1966, European Convention on Human Rights dated by year 1950.

Methods. *The article uses methods of researching international standards as sources of international law, which are part of the legislation of different states, namely dialectical and pragmatic methods. It also uses the method of comparing the experience of applying international standards and the method of analyzing ways to improve international standards and legislation of Ukraine. The method of comparing the experience of applying international standards and the method of analyzing ways to improve international standards and legislation of Ukraine are also used.*

Results. *Modern approaches to the classification of international standards are analyzed. According to classification, international electoral standards after legal force are divided into an obligation and unobligation. To the obligation standards belong contractual standards; that is envisaged in the international and legal agreements of different distribution and value. Special attention is spared to practice of ECHR. ECHR in business X against the United Kingdom marked the importance of observance of principle of free elections and secret vote, also mentioned a necessity of their realization with clever periodicity.*

It is noted that in the practice of the ECHR, the principle of universal suffrage has also become widespread. Thus, as the article of 3 Protocols № 1 contains principle of even attitude toward all citizens in realization by them voting right, she does not envisage that all voices must necessarily be of identical weight, taking into account the results of elections.

Separate attention is spared to fixing the international electoral standards in the legislation of Ukraine.

In the article the implementation of international standards in the right to vote is analysed. The terms transformation, reception and referencing are also explored.

Conclusions. *Perfection of current electoral legislation on implementation of International acts is one of the directions of implementation of Agreement about the association of Ukraine and the EU. Important issue for the formation and development of Ukrainian electoral law are international electoral standards, – as principles and basics that were formed under act of processes of globalization of approaching the legislation of different states in the field of guaranteeing the active and passive rights for the citizens of such state.*

Keywords: *electoral standards, electoral law, elections, the right to vote, international standards, ECHR.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.